O MODĂ ONOMASTICĂ ILUSTRATĂ DE VECHII TIPOGRAFI

UNE MODE ONOMASTIQUE ILLUSTRÉE PAR LES ANCIENS TYPOGRAPHES

(Résumé)

L'auteur attire l'attention sur les patronymes formés avec les suffixes composes *-evici* et *-ovici*, qui sont adoptés par un grand nombre de typographes roumains du XVIIème et du XVIIIème siècles. Il s'agit d'une manière onomastique empruntée aux langues slaves, qui a été adoptée par les logothèts et même par les lettrés d'autrefois.

Mots-clés: patronymes en *-evici* et *-ovici*, typographes roumains du XVIIème et XVIIIème siècles, mode onomastique.

Examinarea activității tipografice din țările române în secolele al XVII-lea și al XVIII-lea ne-a permis să constatăm că numele a numeroși tipografi și diortositori prezintă terminațiile *-evici* și *-ovici*. Iată numele tipografilor respectivi grupați pe centre tipografice ordonate cronologic:

Câmpulung: *Ioan Kunotovici*, tipograf rus (1643; BRV I: 135), *Preda Stancevici* din Câmpulung (1650; BRV I: 178);

Mănăstirea Dealu: *Ioan Kunotovici*, tipograf rus cu ucenicii: *Proca Stanciovici*, croitor din Râmnicul de la Ocnele Mari, *Tudor Dumitrovici*, sârb din Râmnicul de la Olt, *Lupin Dumitrovici Popești* (?) din Lucavăț (1644; BRV I: 146–147);

Târgoviște: *Procop Stanciovici*, *Radu Stoicovici* (1646; BRV I: 158), *Gheorghe Radovici* (1710, 1712–1714; BRV I: 390, 485, 487, 492, 550, 551);

Blaj: *Mihai Ișt*vanovici Tipograful (1699; BRV I: 373, 375, 376; BRV IV: 209), *Petru Papavici* (tipărit și *Papa Vici*) *Râmniceanul Tipograful* (1765, 1773–1778), al cărui patronim apare și sub forma *Popovici* (tipărit și *Popo Vici*; BRV II: 164, 203, 214, 219, 220, 226; BRV IV: 89);

Mănăstirea Snagov: *Gheorghe Radovici* (1700; BRV I: 390, 392);

BDD-V4252 © 2017 Editura Univers Enciclopedic Gold
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.169 (2026-11-07 03:00:45 UTC)

Râmnic: *Mihai Iștvanovici Ipodiaconul Tipograful* (1706; BRV I: 467, 468, 478, 541), *Ieremia Atanasievici* (1730–1731; BRV II: 36, 45), *Vladul Gheorghevici* (1733; BRV II: 48), *Dimitrie Pandovici Tipograful* (1737, 1742–1743, 1745; BRV II: 52, 57, 64; BRV IV: 241), popa *Mihai Atanasievici* (tipărit și *Atanasie Vici*) *Tipograful Râmniceanul* (1742–1743, 1745–1747; BRV II: 62, 73, 80, 94, 99, 101; BRV IV: 57); cf. și popa *Mihai Atanasie Popovici Tipograful Râmniceanul* (1747–1748, 1750; BRV II: 96, 105, 112, 114), popa *Costantin (~ Costandin) Atanasievici* (tipărit și *Atanasie Vici*) *Tipograful Râmniceanul* (1749, 1752–1753, 1758–1761, 1763, 1777; BRV II: 107, 110, 121, 123, 142, 146, 152, 156, 161, 222; BRV IV: 75, 245), diortositor *Lavrentie ieromonah Dimitrievici* (tipărit și *Dimitrie Vici* 1748–1750, 1753, 1758; BRV II: 107, 110, 118, 121, 123, 143), *Gheorghe Atanasie Vici Tipograful Râmniceanul* (1751, 1767–1769; BRV II: 120, 173, 182; BRV IV: 87), fiul popii *Mihai Atanasievici*, diaconul *Costandin Mihai Popovici Tip. Râm.* (1764; BRV II: 163) devenit ulterior preot, când semnează popa *Costandin Mihailovici Tip. Râm.* (1774, 1779–1780, 1787; BRV II: 182, 233, 254, 316) sau popa *Costantin Mihai Popovici Tip. Râmniceanul* (1783; BRV II, p. 280)[1], fratele său *Dimitrie Mihai Popovici Tip(ograful)* (1778–1779, 1783; BRV II: 226, 231, 279), care se mai semnează *Dimitrie Mihailo Popovici* (tipărit și *Popo Vici*) *Tipograful Râmniceanul* (1784, 1792, 1806; BRV II: 286, 287, 347, 490) sau *Dimitrie Mihailo Vici Tip. Râm.* (1787, 1794, 1796–1797; BRV II: 322, 356, 389, 393), *Gheorghie Nicolaievici* (1783–1784; BRV II: 280, 281, 295);

Iași: *Ieremia Marcovici* (1714–1715; cf. și *Ieremia Marco Tipograful* 1749; BRV I: 494, 498; BRV II: 109), *Duca Sotiriovici* tipograful de la Tasos (1743, 1747, 1749–1751, 1771; BRV II: 76–78, 99, 102, 104, 110, 112–113, 121; BRV IV: 72, 254), care se iscălește, o dată, și *Duca Sotiriovici Tasianul* (1743; BRV IV: 240), diacon *Ioan Simeonovici* tip. ardelean (1753–1754; BRV II: 123, 126), *Grigorie Stanovici Tipograful* (1755, 1757, 1762–1764, 1766, 1774; BRV II: 139, 142, 160, 162, 171; BRV IV: 73, 91, 249), care se mai semnează *Grigorie Stan Brașovanul* (1745; BRV II: 85) și *Grigorie Tipograful* (1755–1756, 1759, 1762; BRV II: 126, 127, 145, 159), „așezătoriu de slove” (= zețar) *Sandul Nicoviciu* (1763; BRV IV: 250);

București: popa *Stoica Iacovici Tipograf(ul)* (1723, 1726, 1728–1729, 1731, 1736, 1741–1743, 1745–1746; BRV II: 21, 32, 33–34, 35, 36, 41–42, 50, 54, 55, 56, 60, 70, 72, 87, 88, 93), care în cărțile grecești semnează *Στοϊκᾳ ἱερεῖ Τυπογράφῳ ’Ιακοβίτζῃ* (1723, 1736, 1749; BRV II: 22, 51, 111), fratele său *Radul Logofătul Iacovici Tipograful* (1731, 1736, 1742–1743; BRV II: 41, 50, 51, 60, 72), *Ioan Stoicovici Tipograful* (1743; BRV II: 64, 65), *Iordache*

[1] Renunțând la patronimele *Mihailovici* și, respectiv, *Popovici*, același tipograf se semnează în cărțile imprimate la Râmnic și București popa *Costandin Tip(ograful)* sau popa *Costandin Tipograful Râm.* (1774–1776, 1784–1788); vezi BRV II: 215, 288, 289, 295, 310; BRV IV: 96, 99, 102, 103.

BDD-V4252 © 2017 Editura Univers Enciclopedic Gold
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.169 (2026-11-07 03:00:45 UTC)

Stoicovici Tipograful (1760–1761, 1764–1767; BRV II: 149, 150, 156, 166, 170, 172; BRV IV: 80, 82, 250), *Dimitrie Petrovici Buc(ureștean) Tipograful* (1775, 1777–1778, 1780, 1793–1799; BRV II: 211, 218, 221, 226, 352, 366, 367, 411; BRV IV: 93), *Stanciul Tomovici Tipograful Buc(ureștean)* (1780, 1784–1786, 1792, 1800–1801, 1808; BRV II: 269, 284, 304, 311, 350, 418, 422, 530), care se mai semnează *Stanciul Popovici Tip. Bucureștean* (1781–1782, 1799–1800; BRV II: 270, 273, 275, 411, 417) și *Stanciul Tip. Buc.* (1780, 1801, 1806; BRV II: 253, 431, 478; BRV IV: 93, 278);

Buzău: *Ioan Stoicovici Tipograful* (1743, 1745; BRV IV: 55, 56, 57, 239);

Viena: diortositor *Stefan Atanasievici* (1777; BRV II: 257), *Stefan de Novacovici* (1792–1793; BRV II: 349, 350, 353);

Baia <de Arieș> (jud. Alba): tipograf *Eustatie Popovici* (1778; BRV IV: 93).

Terminațiile *-evici* și *-ovici* ale acestor patronime sunt în realitate sufixe compuse (*-ev*, respectiv *-ov*, + *-ici*), caracteristice onomasticii sârbești (cf. *Brankovici*, *Dragoievici*, *Obrenovici*, *Vladoievici*), dar și onomasticii slavilor răsăriteni (cf. *Mihailovici*, *Nikolaevici*).

Dintre numeroșii tipografi ale căror nume primesc sufixele compuse *-evici* și *-ovici*, unii sunt în mod cert slavi. Ne referim, în primul rând, la *Ioan Kunotovici*, de origine rusă, mai exact ucraineană, care înainte de a sosi în Țara Românească a lucrat în tipografia Frăției ortodoxe din Lvov (Panaitescu 1926: 20), precum și la ucenicii săi: sârbii *Tudor* și *Lupin Dimitrovici* (românizat *Dumitrovici*). Nu ar fi exclus ca *Procop* (varianta *Proca*) *Stancovici* să fi avut și el o origine sârbă (Panaitescu 1926: 20–21). Grec, fără niciun dubiu, a fost *Duca Sotiriovici* din Thasos, al cărui nume de familie înainte de a primi sufixul *-ovici* va fi fost *Σωτηρίου.* Restul tipografilor, până la proba contrară, pot fi socotiți români. De altfel, pentru unii dintre ei deținem mărturii în acest sens. Ucenicul lui Antim Ivireanul, care în tipăriturile românești se iscălea *Mihai Ișтvanovici*, afirmă în tipăriturile imprimate în Georgia că era „fiul lui Ștefan ungrovalah” (BRV I: 543, 544, 551). Un alt exemplu ni-l oferă tipograful *Grigorie Stan Brașovanul*, care sub acest nume imprimă la Rădăuți, în 1745, un *Ceaslov*, pentru ca, ulterior, stabilindu-se la Iași, să iscălească *Grigorie Tipograful* (1755, 1756 etc.), dar și *Grigorie Stanovici Tipograful* (1755, 1757 etc.). Un exemplu opus ni-l prilejuiește tipograful ieșean *Ieremia Marcovici* (1715–1716), care peste ani, renunțând la patronimul slavizat, se iscălește *Ieremia Marco* (1749). Să-l mai reținem și pe diortositorul *Lavrentie*, ieromonahul de la Mănăstirea Hurez, atestat sub acest nume în numeroase tipărituri râmnicene (1737, 1742–1743, 1745–1747, 1750, 1752, 1759; BRV II: 52–53, 75–76, 83, 92, 94, 97–99, 101, 112, 147). În a doua parte a activității tipografice, numele acestuia va fi însoțit de patronimul *Dimitrie Vîci* (1748–1753, 1758).

Raportându-ne la patronime ca *Atanasievici* și *Mihailovici*, constatăm că sensul sufixelor compuse *-evici* și *-ovici* este echivalent cu sensul articolului

BDD-V4252 © 2017 Editura Univers Enciclopedic Gold
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.169 (2026-11-07 03:00:45 UTC)

posesiv: ‘fiu al lui Atanasie’, ‘fiu al lui Mihail’. S-a putut, de altfel, observa mai sus (p. 2) că tipograful *Costandin Mihailovici* era fiul preotului *Mihai Atanasievici*. Aceeași filiație o notează *Costandin Mihailovici* când semnează *Costandin Mihai Popovici*, întrucât patronimul *Popovici* înseamnă în slavonă ‘fiul popii’. Fratele lui Costandin, *Dimitrie*, se iscălește frecvent *Dimitrie Mihai Popovici (~ Popo Vîci)*, cu alte cuvinte ‘Dimitrie fiul popii Mihai’. De reținut că la Blaj, într-un mediu impregnat de cultura latină, tipograful *Petru Râmniceanul*, de asemenea fiu de preot, apelează atât la patronimul *Popovici*, cât și la cel cu temă latină *Papavici*.

În mediile culte românești, această modă onomastică își are începuturile în secolul al XV-lea, adoptarea ei putând fi urmărită cronologic în documentele slavone din cancelariile celor două țări românești, îndeosebi a celor emise în Moldova[1]: *Cozma Căţeleanovici* (< *Căţeleanul*, M 1531, 1532; DERS: 37), *Petre Cârcovici* (< *Cârcă*, M 1548; DRH A, VI: 28), *Stețco Dămăncușevici* (< *Dămăncuș*, M 1457, 1458; Bogdan, *Documentele*: 4, 11), *Barbu Detcovici* (< *Detco*, ȚR 1533; DRH B: 274), *Costea Dragoșevici* (< *Dragoș*, M 1433, 1435; Costăchescu, *Documentele*: 359, 403), *Dumitru Gânscovici* (< *Gânscă*, M 1575, 1576; DRH A, VII: 133, 198), *Vâlsan Furcovici* (< *Furcă*, ȚR 1520; DRH B, II: 373), *Duma Limbă Dulcevici* (< *Limbă dulce*, M 1435, 1436; Costăchescu, *Documentele*: 424, 455, 468), *Dumitru Sturdzevici* (< *Sturdzea*, M 1552; DRH A, VI: 125), *Sturdza Ureclevici* (< *Urecle*, M <1561>; Holban, *Doc. ext.*: 674) etc. O bună parte dintre posesorii acestor patronime sunt logofeți de cancelarie, observație care își păstrează valabilitatea și pentru perioada de după 1600, când numele în *-evici* și *-ovici* sunt înregistrate și în acte românești. Astfel, pentru a ne limita numai la două exemple, logofătul Radul Crețulescu, fiul lui Stan din Crețulești, se semnează uneori *Radul Stanovici* (1650; DRH B, XXXV: 97), iar logofătul Mareș Băjescu din Câmpulung se semnează, când vrea să menționeze numele de botez al tatălui, *Mareș logofăt Gheorghevici* (1652; DRH B, XXXVII: 214).

La întărirea preferinței pentru asemenea patronime a contribuit, probabil, și sistemul de trei nume (prenume, patronim, nume de familie) practicat de ruși în vremea lui Petru cel Mare, sistem în care patronimele în *-evici* și *-ovici* erau folosite în exclusivitate (Graur 1965: 81). Nu trebuie să rămânem cu impresia că această manieră de a-și slaviza patronimul sau numele de familie a fost îmbrățișată numai de tipografi și de logofeți. O regăsim și la unii învățați din trecut, cum ar fi Udriște Năsturel, care uneori se iscălea *Năsturelovici* (Năsturel, *Însemnări*: 220, nota 5), sau Dimitrie Eustatievici, al cărui nume de familie reproduce, sub formă sufixată, prenumele tatălui său, Eustatie Grid. De remarcat că cel din urmă, preot în Șcheii Brașovului, se iscălea și *Gridovici* și chiar *Eustatie Vasilievici Grid* (*Vasilievici* după prenumele tatălui

[1] În exemplele care urmează, utilizăm siglele M (= Moldova) și ȚR (= Țara Românească).

BDD-V4252 © 2017 Editura Univers Enciclopedic Gold
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.169 (2026-11-07 03:00:45 UTC)

său, Vasile; Muşlea, *Biserica* II: 10, nota 1). Tot un șcheian, dascălul Radu Duma, un merituos traducător de la sfârșitul secolului al XVIII-lea, al cărui tată, Dimitrie Duma, fusese preot, era cunoscut sub pseudonimul *Rodion Popovici* (Mareş 2015: 550, 551)[1].

SURSE

Bogdan, *Documentele*: Ioan Bogdan, *Documentele lui Ștefan cel Mare*, vol. I, București, Socec & Co, 1913.

BRV I: Ioan Bianu și Nerva Hodoș, *Bibliografia românească veche 1508–1830*, Tomul I, *1508–1716*, Stabilimentul grafic J. V. Socec, București, 1903.

BRV II: Ioan Bianu și Nerva Hodoș, *Bibliografia românească veche 1508–1830*, Tomul II, Socec & Co, Bucureşti, 1910.

BRV IV: Ioan Bianu și Nerva Hodoș, *Bibliografia românească veche 1508–1830*, Tomul IV, Socec & Co, Bucureşti, 1944.

Costăchescu, *Documentele*: Mihai Costăchescu, *Documentele moldovenești înainte de Ștefan cel Mare*, vol. I, Iași, „Viața românească" S.A. 1931.

DERS: *Dicționarul elementelor românești din documentele slavo-române 1374–1600,* București, Editura Academiei Republicii Socialiste România, 1981.

DRH A, VI: *Documenta romaniae Historica. A. Moldova*. Volumul VI (*1546–1570*). Volum întocmit de I. Caproșu, București, Editura Academiei Române, 2008.

DRH A, VII: *Documenta romaniae Historica. A. Moldova*. Volumul VII (*1571–1584*). Volum întocmit de Ioan Caproșu, București, Editura Academiei Române, 2012.

DRH A, XXIV: *Documenta romaniae Historica. A. Moldova*. Volumul XXIV (*1637–1638*). Volum întocmit de C. Cihodaru și I. Caproșu, București, Editura Academiei Române, 1998.

DRH B: *Documenta romaniae Historica. B. Țara Românească*. Volumul III (*1526–1536*). Volum întocmit în cadrul seminarului de paleografie slavă, condus de Damaschin Mioc, București, Editura Academiei Republicii Socialiste România, 1975.

DRH B, II: *Documenta romaniae Historica. B. Țara Românească*. Volumul II (*1521–1525*). Volum îngrijit de Ștefan Ștefănescu și Olimpia Diaconescu, București, Editura Academiei Republicii Socialiste România, 1972.

DRH B, XXXV: *Documenta romaniae Historica. B. Țara Românească*. Volumul XXXV (*1650*). Volum întocmit de Violeta Barbu, Constanța Ghițulescu, Andreea

[1] Nu știm, în schimb, dacă în această categorie de cărturari poate fi inclus și Pătrașco Danovici, traducătorul unui *Cronograf* grecesc, întrucât, spunând că acesta era nepotul pârcălabului Onciul Iurașcovici din Bucovina, dezvăluim singura informație cunoscută privitoare la familia sa; vezi DRH A, XXIV: 317.

BDD-V4252 © 2017 Editura Univers Enciclopedic Gold
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.169 (2026-11-07 03:00:45 UTC)

Iancu, Gheorghe Lazăr, Oana Rizescu, București, Editura Academiei Române, 2003.
DRH B, XXXVII: *Documenta romaniae Historica. B. Țara Românească*. Volumul XXXVII (*1652*). Volum întocmit de Violeta Barbu, Constantin Bălan și Florina Manuela Constantin, București, Editura Academiei Române, 2006.
Holban, *Doc. ext.*: Th. Holban, „Documente externe", *Studii. Revistă de istorie*, tom 18, 1965, nr. 3, p. 667–674.
Mușlea, *Biserica* II: Candid C. Mușlea, *Biserica Sf. Nicolae din Șcheii Brașovului*, Vol. II (*1743–1837*), Brașov, Institutul de arte grafice „Astra" Brașov, 1946.
Năsturel, *Însemnări*: Petre Ș. Năsturel, „Însemnări din Hârlău și împrejurimi", în *Monumente și muzee*, I, 1958, p. 215–226.

BIBLIOGRAFIE

Graur, Al., 1965, *Nume de familie*, București, Editura științifică.
Mareș, Alexandru, 2015, „În căutarea unei paternități", *Limba română*, LXIV, nr. 4, p. 548–558.
Panaitescu, P. P., 1926, *L'influence de l'oeuvre de Pierre Mogila archevêque de Kiev dans les Principautés roumaines*, Paris, Librairie „J. Gamber".

Alexandru MAREȘ
Institutul de Linvgistică al Academiei Române
„Iorgu Iordan – Alexandru Rosetti", Bucureşti

BDD-V4252 © 2017 Editura Univers Enciclopedic Gold
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.169 (2026-11-07 03:00:45 UTC)